

Pohjois-Savon ELY-keskus
kirjaamo.pohjois-savo@ely-keskus.fi

Etelä-Savon ELY-keskus
kirjaamo.etela-savo@ely-keskus.fi

Pohjois-Karjalan ELY-keskus
kirjaamo.pohjois-karjala@ely-keskus.fi

Keski-Suomen ELY-keskus
kirjaamo.keski-suomi@ely-keskus.fi

Asia:

**LAUSUNTOPYYNTÖ VESIENHOIDON TYÖOHJELMA JA KESKEISET
KYSYMYKSET, VHA 1 ja 2**

1. TYÖOHJELMA

1.1. Yhteistyö

Nykyisellä, ensimmäisellä suunnittelukaudella toteutettiin laaja yhteistyöhön perustuva tiedon kokoaminen vesistöistämme. Huolimatta että taustalla on EU:n laajuinen direktiivin täytäntöönpano, työn lähestymistapana ovat Savo-Karjalan alueella olleet vesistöjen tila ja siihen vaikuttavat tekijät. Toimijat ovat voineet osallistua suunnitteluun eri tavoin ja monien vesienhoitoryhmien työskentelyllä on pystytty huomioimaan myös alueellisia tarpeita.

Yhteistyöhön perustuvaa toimintatapaa tulee jatkaa, mikä sisältyykin työohjelmaan.

Asiakirjoissa tulisi kuitenkin selkeästi esittää linjauksia siitä, mitä yhteistyö tulee sisältämään ja mitä asiakysymyksiä tilaisuuksissa käsitellään. Tähän saakka yhteistyössäkin on toteutettu pääasiassa suunnittelua, mutta käynnissä olevan kauden loppuajan ja tulevan kauden yhteistyön on edettävä toteutukseen. Jotta sitoutuminen vesienhoitotyöhön säilyy, on kiinnitettävä erityistä huomiota yhteistyön sisältöön, jota on käsitelty myöhemmin tässä lausunnossa (toimenpiteiden vaikutusten todentaminen ja arviointi, seurannan ja velvoitetarkkailun tavoitteet jne.). On myös huolehdittava että eri toimijoilla on riittävä asiantuntemus ja kansalaisilla riittävä tieto vesistöistämme. Tältäkin osin yhteistyön kehittämiseen ja sisältöön on kiinnitettävä huomiota.

1.2. Suunnittelun kohdentaminen

Savo-Karjalan alueella on jo ensimmäisellä suunnittelukierroksella koottu tietoja myös pienemmistä vesistöistä kuin vesienhoitolain mukainen vähimmäisvaatimus olisi. Tätä työtä on suunnittelun edetessä jatkettu mm. tarkentamalla tietoja kunnostustarpeessa olevista vesistöistä. Tämä on myös yhdistetty paikallisten vesienhoito- ja kunnostushankkeiden edistämiseen. **Kunnostus- ja hoitotoimenpiteiden toteuttamiseen olisi kohdennettava entistä enemmän resursseja sekä kehittämistoimenpiteitä.** Yhteistyö ELY-keskusten, kuntien, vesialueiden omistajien sekä järjestöjen kanssa tulisi olla keskeisellä sijalla tulevalla ohjelmakaudella. Yhteistyön muotoa ei saisi rajoittaa vain pienempiin vesistöihin. **Alueellisten ja paikallisten tarpeiden huomioiminen tulisi nostaa keskeisiin kysymyksiin tai ohjauskeinoihin.**

On huomioitava että suunnittelun laajentaminen ei saa alentaa suurempiin vesistöihin kohdistuvia seurantaresursseja. **Velvoitetarkkailuilla ei ole mahdollista täydentää seurantoja eikä velvoitteita ole perusteltua laajentaa luokittelun tarpeisiin.** Päinvastoin pistekuormituksen alentuessa velvoitteisiin perustuva havaintoverkko on supistumassa ja tarkkailujen sisältö on suunnattava toiminnan kannalta perusteltuihin tavoitetutkimuksiin. Tarkkailuja käsitellään seurantojen yhteydessä tässä lausunnossa.

1.3. Kuormitusarviot

Kuormitusarvioiden tarkentamisessa tulisi hyödyntää tehokkaammin jo olemassa oleva aineisto. Käyttämällä useita eri lähestymistapoja on mahdollista arvioida ulkoisen kuormituksen määrää, jotta toimenpiteet voidaan kohdistaa riittävällä tarkkuudella. Toki hajakuormituksen arvioinnissa tarvitaan kehittämistoimenpiteitä, mutta niissäkin on painotettava toimenpiteiden vaikutuksia. Kuormitus tulisi suhteuttaa vastaanottavan vesistön ominaisuuksiin (tilavuus, pinta-ala, tila), sillä pelkästään vesistöjen ainepitoisuuksien perusteella on mahdollista arvioida toimenpiteiden painopistealueet. Esimerkkinä Kymijoen alueella eteläisen Päijänteen fosforipitoisuus on noin 10 µg/l, joten toimenpiteet on kohdistettava sellaisille osa-valuma-alueille, joissa kuormitusvaikutukset ovat havaittavissa. Näin toimenpiteiden toteutuksella saavutetaan vesien tilan paranemista.

Kuormituksen arvioinnin tarkentamisesta olisi siirryttävä vaikutusten arviointiin.

1.4. Vesien tilan arviointi ja seuranta

Velvoitetarkkailuilla on huomattava merkitys ympäristön tilan seurannassa, sillä vesistöjen seurantatuloksista yli puolet tuotetaan velvoitetarkkailuilla. Koska tarkkailuvelvoitusten kuormitusmäärät ja osuudet ovat voimakkaasti alentuneet, velvoitteita ei kuitenkaan voida laajentaa vaan päinvastoin supistaa. Tämä nykytilanne tulisi tunnistaa. Seurantaohjelmien tarkistamisessa linjauksena tulisi olla velvoitetarkkailujen ja muiden seurantojen yhteensovittaminen siten, että tarkkailuihin yhdistettäisiin valtionhallinnon ja kuntien seurannat. Toiminnanharjoittajien vastuulla olisi kuormitusvaikutusten tarkkailu ja hallinnon vastuulla riittävän tiedon tuottaminen luokituksen tarpeeseen. Velvoitetarkkailuihin olisi saatava mukaan myös hajakuormitus ja hajakuormittajat. Velvoitetarkkailujen tavoitteena tulee olla vaikutusten arviointi suhteessa vastaanottavaan vesistöön. Tarkkailuja tulee kehittää myös sisällyttämällä niihin kuormittavan toiminnan kannalta perusteltuja tutkimushankkeita ja erillisselvityksiä eli tavoitetutkimuksia. Siten kuulemisasiakirjan toteamuksella, että tarkkailuohjelmat tulee tarkistaa muuttuneen lainsäädännön velvoitteiden mukaiseksi, ei ole vesienhoidon toimenpiteiden edistämisen kannalta merkitystä.

Uusien työkalujen ja menetelmien sijaan seurantaohjelmien painopisteenä tulisi olla myös vesistöjen perustietojen hankkiminen ja etenkin hyödyntäminen. Mikäli vesistö on rehevöitynyt, konkreettisesti mitattavia ja arvioitavia perussuureita ovat fosforipitoisuus sekä klorofylli-a. Näille voidaan asettaa tavoitearvoja perustuen sekä ulkoisen kuormituksen että sisäisen kuormituksen vähentämistavoitteisiin. Muut fys-kem ja biologiset muuttujat sekä indeksiarvot tukevat em. ”perusmittareita” ja antavat lisätietoja vesistöistä. Syvänteiden tilan arviointiin on käytettävä joko velvoitetarkkailun tai seurannan tarkoitukseen soveltuvia menetelmiä.

Velvoitetarkkailujen, seurantojen ja tutkimushankkeiden sekä myös kalataloudellisten tarkkailujen yhdistämisestä on hyviä esimerkkejä eri puolilla maata. Suomen Vesiensuojeluyhdistysten Liitto ry (Liitto) on laatinut kannanoton hyvistä velvoitetarkkailukäytännöistä sekä esitykset velvoitetarkkailujen kehittämiseksi ympäristöministeriölle. Kannanotto sisältää myös esityksen vaarallisten ja haitallisten aineiden tarkkailusta. Haitallisten aineiden tarkkailu ei saa olla itsetarkoitus, vaan lähtökohtana tulee olla päästöjen syntymien ehkäisy. Tarkkailu tulee kohdentaa ensisijaisesti eri jätevesijakeisiin ja vesistö tarkkailut tulee toteuttaa perustuen kuormitustarkkailuun. Liiton kannanotto luovutettiin kansliapäällikkö Hanne Pokalle 29.11.2012. **Savo-Karjalan Vesiensuojeluyhdistys ry sisällyttää tämän kannanoton vesienhoidon lausuntoonsa (liite) ja pyytää huomioimaan sen sisällön varsinaisen lausunnon lisäksi.**

1.5. Toimenpiteiden suunnittelu ja edistäminen

Yhteistyö ja vastuullisuus ovat keskeisiä asioita, joilla saavutetaan positiivisia vesiensuojelutuloksia. **Jotta eri toimijoiden sitoutuminen vesienhoitoon edelleen jatkuisi, toteutettujen toimenpiteiden vaikutukset ja kustannukset tulee todentaa ja toimenpiteesitysten on vastaavasti arvioitava.** Savo-Karjalan alueella vesiensuojelutoimenpide-esityksiä on kohdennettu alueellisesti ja vesistökohtaisesti, mutta etenkin toimenpideyhdistelmien vaikutusarvioita ei ole suoritettu. Nykyisissä vesienhoitosuunnitelmissa on arvioitu toimenpiteiden toteutusmahdollisuudet sekä asetettu vesistöille tilatavoitteita, mutta ensimmäisellä suunnittelukierroksella ei ollut resursseja arvioida toimenpiteiden vaikutuksia. Toimenpideyhdistelmien käyttäminen ja kustannus-vaikutusarviot on yksi keskeisimmistä vesienhoitolain tavoitteista, mikä tulee toteuttaa toisen suunnittelukierroksen aikana.

Tulevalla suunnittelukaudella on huolehdittava, että vaadituilla tai muutoin mm. vapaaehtoisesti toteutettavilla toimenpiteillä saavutetaan positiivisia vaikutuksia kustannustehokkaasti. Tähän tulee suunnata resursseja ja arviointi tulee sisällyttää keskeisiin kysymyksiin tai niiden ohjauskeinoihin. On huomioitava että perustelluilla toimenpiteillä kehitetään yhteistyötä ja sitoutumista.

Toimenpiteiden edistämisessä tulisi kiinnittää toteutusohjelmien lisäksi huomiota eri tahojen sitoutumiseen ohjauskeinojen toteuttamisessa. Sekä suunnittelussa että muissa yhteyksissä korostetaan toiminnanharjoittajien vastuuta, mikä onkin oltava perusperiaatteena. On huomioitava että myös viranomaisten on sitouduttava yhteisiin tavoitteisiin. Esimerkkinä ei-kannustavasta ja sitoutumattomasta toiminnasta ovat vesilain mukaisten lupien hintojen merkittävä kohoaminen vuoden 2012 alussa. Tämä estää vesilain uudistamisen tavoitteiden toteutumisen kunnostustoiminnan osalta, samoin kuin kunnostusstrategiassa esitetyn omaehtoisen kunnostoiminnan edistämisen. Myös lupaviranomaisten on sisällytettävä lupaharkintaan vesistönäkökulma eikä tukeutua pelkästään lainsäädäntöön. **Viranomaisille tarvitaan resurssien lisäksi kokonaisvastuuta muiden toimijoiden tapaan.**

2. YLEINEN KEHITYS

Lainsäädännön muutoksissa on huomioitava niiden soveltaminen vesienhoidon toteutukseen, siten että varsinainen tavoite vesien tilan parantamiseksi ei hämärtyisi. Kuulemisasiakirjassa esitetty haaste riittämättömästä vesien tilan aineistosta on käsitelty lausunnon kohdassa 1.4. kuten myös vaaralliset ja haitalliset aineet.

Vesienhoitosuunnitelman yhteensovittamisessa ja huomioimisessa merenhoitosuunnitelman kanssa on huolehdittava, että merialueen tarkastelut eivät ohjaa sisävesien vesienhoitotoimenpiteitä perusteettomasti. Savo-Karjalan Vesiensuojeluyhdistys on luovuttanut ympäristöministeriön kansliapäällikkö Hannele Pokalle muistion 29.11.2012, jossa korostetaan toimenpiteiden alueellista tarkastelua ja suunnittelua. **Savo-Karjalan Vesiensuojeluyhdistys ry sisällyttää tämän muistion vesienhoidon lausuntoonsa (liite) ja pyytää huomioimaan sen sisällön varsinaisen lausunnon lisäksi.** Yhdistys korostaa, että vesienhoitoa on toteutettava jatkossakin Vuoksen ja Kymijoen vesienhoitoalueilla perustuen alueemme tarpeisiin.

Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan pohjavesien suojelusuunnitelma –hankkeissa on laadittu kuntakohtaiset suojelusuunnitelmat, joita tulee hyödyntää toimenpiteiden toteuttamiseksi. Yhteisiksi lisäselvitystarpeiksi hankkeessa esitettiin tutkimushanketta maa- ja metsätalouden vaikutusten arvioimiseksi. Toisena selvityskohteena olisi tarkkailujen kehittäminen, mikä

hankkeessa toteutui toimenpide-esityksen tasolla. Kolmantena kokonaisuutena arvioitiin olevan tarvetta maa-ainesoton suojaetäisyyksien perusteiden määrittämiselle. Nämä toimenpiteet tulisi sisällyttää pohjavesien suojelun kehittämistoimenpiteiksi ja toteuttaa tutkimus- ja kehittämisrahoituksella. Pohjois-Savon, Pohjois-Karjalan ja Etelä-Savon alueilla on edettävä suojelusuunnitelmien laatimisesta niiden toteuttamiseen sekä muiden lisäselvitysten toteuttamiseen.

3. VESIENHOITOALUEIDEN KUVAUKSET

Vesienhoitoalueet on jaettu tarkastelussa luontaisiin valuma-alueisiin perustuen tarkoituksenmukaisiksi reiteiksi ja alueiksi. Pohjavesien osalta Savo-Karjalan Vesiensuojeluyhdistys viittaa lausunnon kohtaan 2.

Pohjois-Karjalan alueella on kiinnitetty huomiota kalojen elohopeapitoisuuksiin. On oletettavaa että käyttöön otettava **ahvenen elohopeanormi ylittyy yleisesti**. Siten olisi arvioitava alueellisiin olosuhteisiin perustuen tavoitteet, jotta vesistöjen tila ei heikkene vain uuteen luokitusjärjestelmään perustuen. Mikäli vesistöt joudutaan määrittelemään kemiallisesti ei-hyvään tilaan, tästä seuraa myös ekologisen luokan heikkeneminen korkeintaan tyydyttävään luokkaan ilman, että on edes esittävä keinoja tilan parantamiseksi. Elohopean kertymiseen on vaikuttanut luontaisten olosuhteiden lisäksi laajat maankäytön muutokset, mitä luokituksen aleneminen kuvaisi. Maankäytön muutosten aiheuttamaa hydrologis-morfologista muuttuneisuutta ja vaikutuksia ei ole kuitenkaan sisällytetty vesistöjen ekologisen tilan arviointiin, vaikka niiden vaikutus vesistöissä on huomattava.

Pohjois-Karjalan osalta vesimuodostumien tarkasteluun tulisi sisällyttää myös **tavoitepitoisuus fosforin ja klorofylli-a:n pitoisuuksille** (vrt. 1.4.). Pyhäselän alueella tekstissä käsitellään virheellisesti jätevesipäästöjä kuormituksen sijaan. On huomattava, että jätevedenpuhdistamot tekevät arvokasta ja tärkeää työtä vesien tilan parantamiseksi, joka tulee huomioida suunnittelun edetessä. Joensuun seudulla on ollut yhteinen tavoite keskittää jätevedenpuhdistusta, joten vesienhoitotyön tulee tukea tätä linjausta.

4. KESKEISET KYSYMYKSET

4.1. Ulkoinen ja sisäinen kuormitus

Keskeisiksi kysymyksiksi on esitetty hajakuormituksen vähentämistä sekä pistekuormituksen hallintaa. Pistekuormittajat ovat viime vuosina kehittäneet erityis- ja häiriötilanteiden hallintaa ja tätä työtä tulee jatkaa. Savo-Karjalan Vesiensuojeluyhdistyksen näkemyksen mukaan vesien tilan parantamiseksi ja hyvän tilan turvaamiseksi tarvitaan kustannustehokkaita toimenpiteitä erityisesti hajakuormituksen alentamiseksi mutta myös vesistön sisäisiä kunnostus- ja hoitotoimenpiteitä. Hajakuormituksessa suurimmat vesistövaikutukset ovat saavutettavissa maataloudessa, jossa on kuitenkin pystyttävä arvioimaan realistiset vähennysmahdollisuudet.

Vesienhoitosuunnitelmissa ja toimenpideohjelmissa on keskitytty laajasti kaiken ulkoisen kuormituksen arviointiin sekä toimenpidemahdollisuuksiin kuormituksen vähentämiseksi. Aiempina vuosikymmeninä näin on saavutettu hyviä tuloksia. Pistekuormituksen alennuttua merkittävästi lähestymistapaa on kuitenkin kehitettävä, sillä vesistöjen kunto ei ole parantunut samassa suhteessa kuin ulkoista kuormitusta on pyritty alentamaan.

Sekä ulkoista että sisäistä kuormitusta on käsiteltävä niiden vaikutusten perusteella. Sisäinen kuormitus on kuulemisasiakirjoissa sisällytetty hajakuormituksen sekä myös pistekuormittajien alle

(VHA1). Hajakuormituksen osuudessa sisäisen kuormituksen merkitys on esitetty asianmukaisesti. Pistekuormituksen osalta on huomioitava että vaikutus sisäisen kuormituksen on rajoittunut välittömästi purkualueiden läheisyyteen ja pystytään kompensoimaan mm. hapetuksella.

Nykyisellä suunnittelukaudella sisäinen kuormitus on ollut keskeisenä kysymyksenä (VHA 1). Suunnittelussa on pystytty tunnistamaan sisäisen kuormitus ja lisätoimenpiteinä useissa vesistöissä on esitetty sisäisen kuormituksen selvittämistä. Tulevalla suunnittelukaudella sisäisen kuormituksen arviointia tulisi lisätä sekä toteuttaa toimenpiteitä sisäisen kuormituksen alentamiseksi. **Siten sisäisen kuormituksen huomioiminen (määrä ja toimenpiteet) on oltava tulevan kauden keskeisenä kysymyksenä.** On huomattava ettei sisäinen kuormitus ei rajoitu reheviin vesiin ja ei hyvässä tilassa oleviin vesistöihin.

4.2. Toimeenpanon varmistaminen

Toimeenpanon vastuuta, sitoutumista sekä kustannustehokkuutta on käsitelty lausunnon kohdassa 1.5. On huomioitava, että kustannustehokkailla toimenpiteillä mahdollistetaan vesien hoito ja kunnostus myös niukkenevilla resursseilla. Perustellut toimenpiteet ja positiiviset tulokset lisäävät mahdollisesti muita kuin rahallisia resursseja kuten omaehtoista kunnostusta. Vesien hoito ja kunnostus tulivat olla kuitenkin kiinteä osa yhteiskunnan muuta toimintaa.

Vesistä tarvittavaa lisätietoa on käsitelty lausunnon kohdissa 1.2.-1.4., jossa on esitetty näkemyksiä seurannoista ja velvoitetarkkailuista. Tässäkin asiakohdassa on huomioitava, että perustellulle ja tarpeelliselle tiedon hankkimiselle on mahdollisuuksia yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Lähtökohtana tulee olla nykyisen tietovarannon hyödyntäminen ennen kuin resursseja käytetään laajemmin uusien menetelmien käyttöönottamiseksi. Seurantojen toteutukseen on suunnattava rahoitusta eri ministeriöiden vastuu- ja toiminta-alueiden mukaisesti.

5. LOPUKSI

Yhteistyö on perustana ja edellytyksenä useille eri vesienhoitotoimenpiteille, joten sen sisältöä tulee korostaa keskeisissä kysymyksissä.

Seurantojen ja tarkkailutulosten lisäämisen sijaan keskeisenä kysymyksenä tulee olla nykyisten tulosten tehokas hyödyntäminen, vaikutusten arvioinnit sekä niihin perustuvat kustannustehokkaat vesienhoitotoimenpiteet.

Sisäisen kuormituksen huomioiminen (määrä ja toimenpiteet) on oltava tulevan kauden keskeisenä kysymyksenä.

Keskeisenä linjauksena vesienhoidon toteuttamisessa tulee olla vesien tilan parantaminen ja ylläpitäminen perustuen alueellisiin ja paikallisiin tarpeisiin.

Kuopiossa 17.12.2012

Savo-Karjalan Vesiensuojeluyhdistys ry.

Jukka Koski-Vähälä
Toiminnanjohtaja